

NATURALISMUS

NATURALISMUS

Vznik:

- 70. léta 19. stol. ve Francii
- návaznost na realismus, současně se vůči němu vymezuje

Doba:

- 1852–1870: „Druhé císařství“ (Napoleon III.)
- prusko-francouzská válka (1870–1871)
  - divadla zavřena
  - porážka Francie, Napoleon III. zajat
  - 1871 sjednocení Německa
- Pařížská komuna (revoluční samovláda)
  - trvala 72 dnů, poté tzv. 3. republika

- šíření socialismu Evropou
  - poslední čtvrtina 19. stol.
  - inspirace myšlenkami Karla Marxe
  - zájem o nižší vrstvy – ohnisko naturalismu
  - evropské státy přijímají ústavu – snaha o nastolení všeobecné rovnosti
- společenská tendence bavit se
  - obliba operety, bulvární komedie, tanečních scén (kabaret s kankánem), hudebních kaváren, stínového loutkového divadla...
- snaha o opozici vůči „zábavnímu průmyslu“

Podstata naturalismu:

- natura (příroda), naturalis (přírodní)
- „vědecký realismus“ (krajní směr realismu)
- snaha analyzovat skutečnost (objektivismus)
  - zaznamenat nezkreslenou realitu
  - eliminace subjektivního vnímání autorů
- literatura i divadlo mají fungovat jako věda
  - vědecký odraz skutečnosti, nikoli umělecký obraz
- odpor vůči klasicismu a jeho ideálu krásna
  - svět přece není jen dobrý a krásný, ale také krutý a ošklivý
- polemika s realismem
  - nedůsledně poznává realitu, odhlíží od závažných témat

ARNO HOLZ

(1863 – 1929)

Rovnice naturalismu:

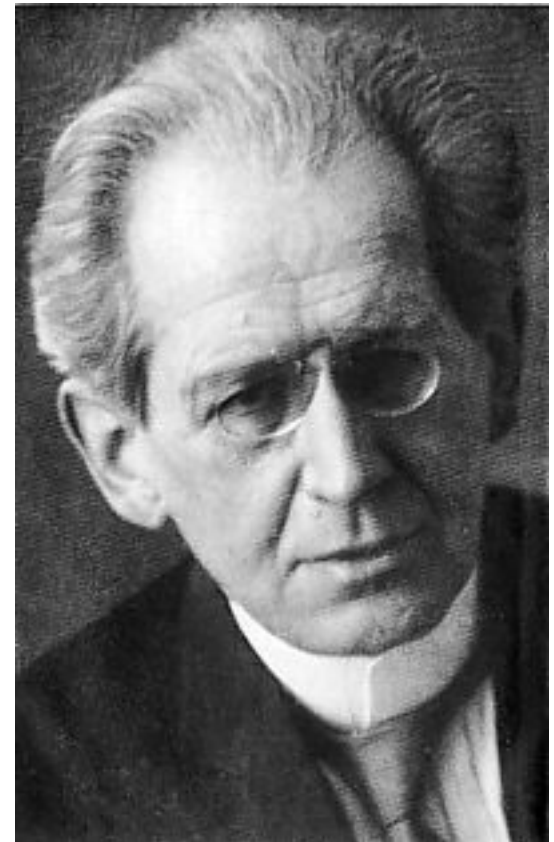
umění = příroda – x

x = autorský subjekt, jeho schopnost
co nejdokonaleji napodobovat

(„x“ je u každého autora jiné,
schopnost „napodobovat“ nikdy
není dokonalá, každý autor má
vlastní vidění světa i svou fantazii)

umění – není kopií reality, ale má se
jí přiblížit

umělec – má být zapisovatel
skutečnosti

Estetika naturalismu:

- snaha umění o napodobování okolí
  - na úkor fantazie autora, bez reflektování jeho pocitů
- poetika „pravdivosti“ – odmítnutí krásna jako idealizované reality (preferuje se ošklivost)
- pesimistická témata
  - bída, krutost, utrpení, poklesky, nemoc, stáří, smrt...
- kritičnost a skepse vůči neradostnému, chmurnému světu
  - není důvod k humoru ani k idealizaci světa
  - provokace měšťáků dosud přehlíženými tématy (patologie)
- co nejpřesnější reprodukce skutečnosti
  - metoda padajícího listu (zachytit každou fázi, každý detail)

naturalista – v akci

Literatura a divadlo:

- hlavní doménou – próza
  - povídka, skica, analytický román
- ústup lyriky
- rozvolnění žánrů, zcela mizí komedie...
- důraz kladen též na divadlo
  - touha šířit estetiku naturalismu mezi široké vrstvy lidí
- tendence k dokumentárnosti
  - ideální by byl asi dokumentární film

➤ **realistický hrdina:**

- obyčejný, „běžně průměrný“ člověk

➤ **naturalistický hrdina:**

- výjimečný svou podprůměrností
  - ideál: „nejbídňější z bídáků“
  - oběť společnosti (prostitutka, žebrák, vyděděnec, násilník, alkoholik, bezdomovec) nebo přírody (šílenec, mrzák)
  - komplikovaný charakter
  - člověk – oběť přírody či společnosti, proto není vinen za to, jaký je, byl k tomu donucen vnějším prostředím...
- **smysl naturalistů pro sociální hlediska**

Hlavní znaky naturalistického divadla:

- dramatici tvořili za život ovlivnění více směry
- nové soubory hledaly „své“ autory (nové autory)
- dialogy: hovorový jazyk, dialekty, argot
- málo dramatické, statické, popisné
  - cílem bylo hodnověrně ztvárnit postavy a prostředí

Tvůrci a zakladatelé:

- Émile Zola a bratři Goncourtové
- Gustave Flaubert, Guy de Maupassant, André Gide aj.
- „předchůdce“ Henrik Ibsen: hry z let 1877 – 1882
  - *„Umění má být autentickou výpovědí, zdrojem poznání a podnětem k diskusi.“*

naturalismus v praxi: Ibsen na smrtelném loži († 1906)

Edouard Manet:
Piják absintu
(1859)

Emile Friant: *Dušičky* (1888)

Constantin Meunier:
Dřiči
(1890)

Vliv na naturalisty:

➤ Charles Darwin (1809–1882) evoluční teorie:

O vzniku druhů (1859)

➤ podle naturalistů určuje lidský osud:

1) prostředí (výchova nepomůže)

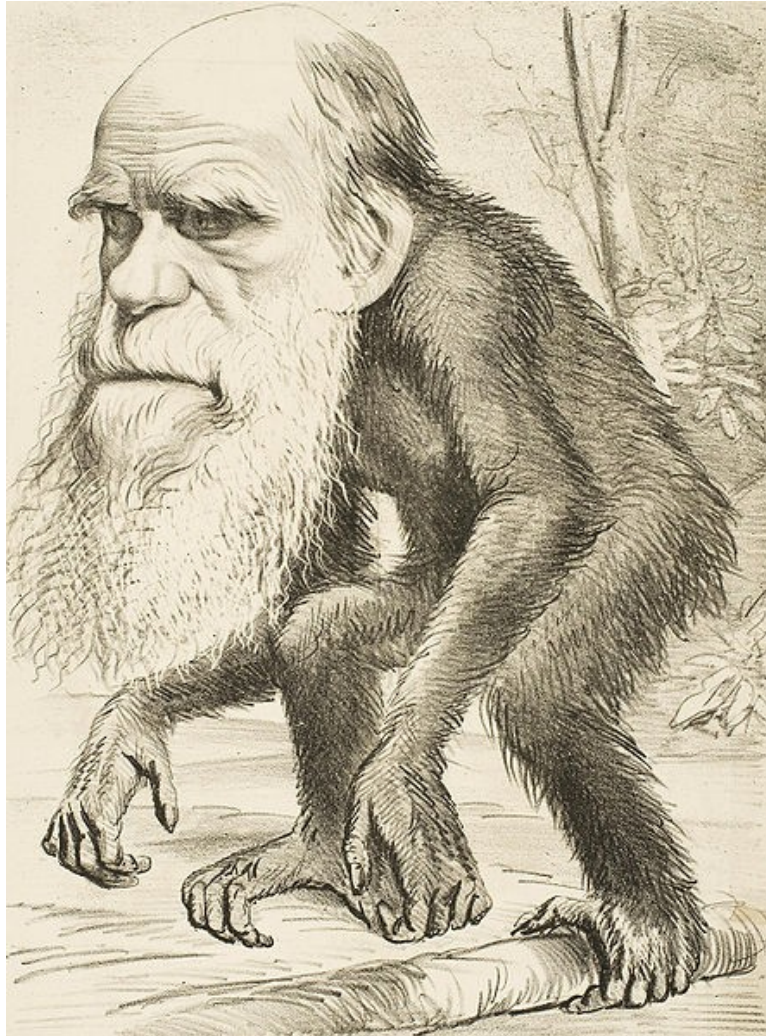
2) dědičnost (vrozené vlastnosti a sklony)

➤ pokusy naturalistů aplikovat evoluční teorii na literaturu a divadlo:

➤ chápání člověka jako bytosti řídicí se pudy (ne mozkiem)

➤ vůle ani výchova s tím mnoho nesvedou

➤ člověk je předurčen prostředím a vrozenými vlastnostmi (vliv dědičnosti)

Darwin (karikatura)

FRANCIE

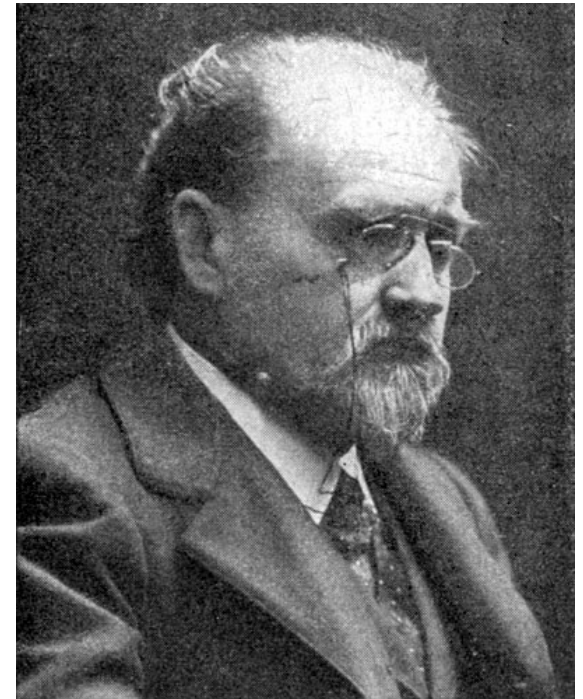
Konec 19. st.: rozmach frašek a bulvárních komedií:

- Eugène Labiche, Georges Feydeau, Georges Courteline, Tristan Bernard
  - jejich vzor: Eugène Scribe (dobře udělaná hra / le pièce bien faite)
  - bulvární divadla: soukromá – obavy z neúspěchu, uvádění zavedených autorů, jednotvárnost divadelní produkce
- Comédie-Française
  - klasicistní dramatika, deklamační herectví
- 1864: dekret o svobodě divadel (Napoleon III.)
  - zrušení monopolů Comédie-Française a Théâtre Odéon
- 1900: v Paříži už 100 divadel

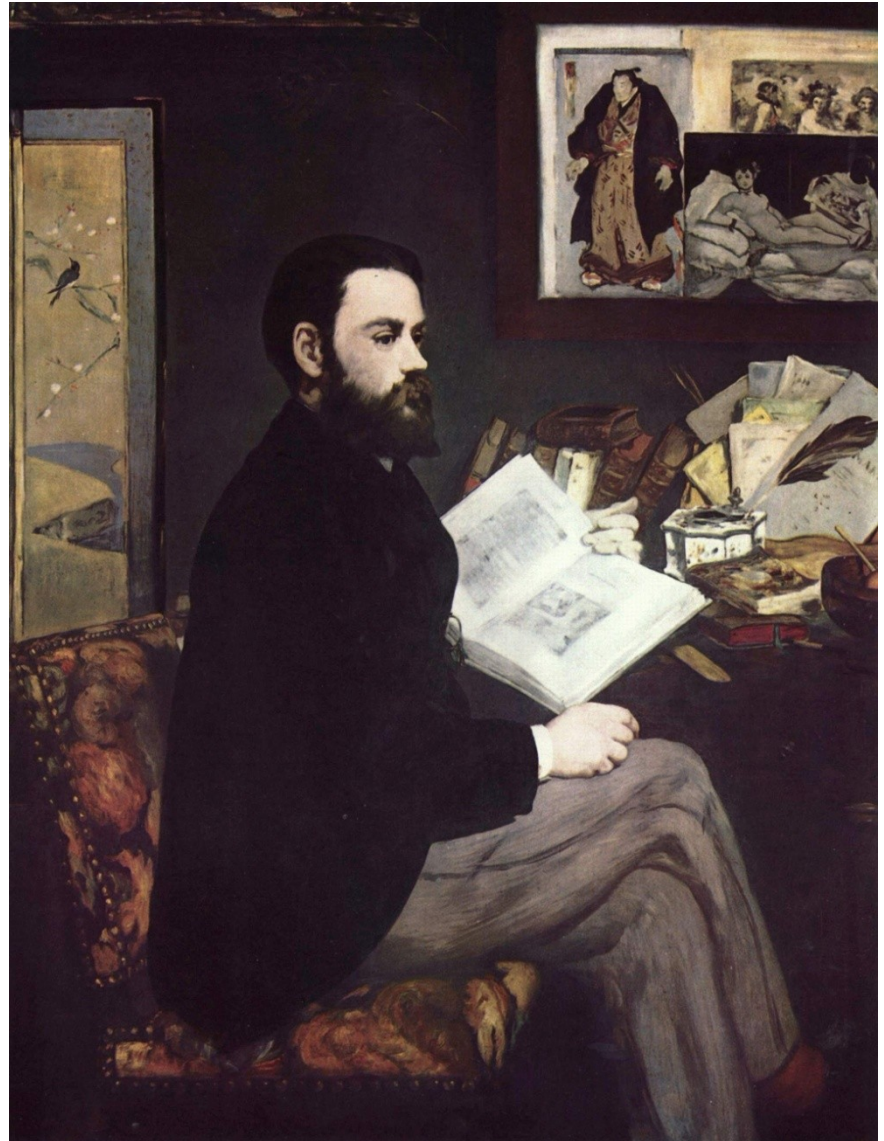
ÉMILE ZOLA

(1840 – 1902)

- hl. teoretik naturalismu:
- inspirován Darwinem a Marxem
- „Literatura si musí vybrat mezi vědou a zánikem.“
- „Drama má ilustrovat zákony dědičnosti a prostředí.“
- dramatik = vědec
- spisovatel = patolog
- ve své tvorbě líčil prostředí nejnižších společenských vrstev

Émile Zola
na portrétu od
Eduarda Maneta

- ovlivněn **Darwinem** (teorie evoluce) a **Marxem** (teorie o vývoji společnosti)
- jeho „manifesty“ naturalismu:
  - předmluva k románu *Tereza Raquinová* (1873)
  - *Naturalismus na divadle* (1881)
  - *Experimentální román* (1881)
- vlastní sociologické představy: společnost rozdělil do 3 skupin:
  - 1) lid
  - 2) elita
  - 3) spodina

- za 1. naturalistický román označil Flaubertovu *Paní Bovaryovou* (1857)

Tvorba:

- *Tereza Raquinová* (1873, prvotina)
- *Pravda* (zpracování Dreyfusovy aféry)
- *Rougon-Macquartové* (cyklus 20 románů o rozvětvené rodině)
  - *Břicho Paříže, Zabiják, Nana, Germinal, Peníze* aj.

Dramatická tvorba:

- *Renée* (drama pro Sarah Bernhardt, uvedeno v Théâtre Vaudeville roku 1887 – bez úspěchu)

Zolovy neúspěšné autorské dramatisace prózy:

- *Tereza Raquinová* (Théâtre Renaissance, 1873)
- *Břicho Paříže* (Théâtre de Paris, 1887)
- dramatisace vlastních povídek (částečný úspěch)

Zola ve své pracovně „kuriozit“

karikatura naturalisty Zoly

Inscenační praxe francouzského naturalismu:

- někteří Zolovi stoupenci v požadavcích na divadelní reformy ještě radikálnější
  - inscenace = výsek ze života přenesený na jeviště
  - ideálně bez rozdílu mezi životem a uměním
- nedostatek kvalitních her adekvátních naturalistickým požadavkům
- chabý ohlas původní naturalistické dramatiky
- herectví původně statické, teprve později „realističtější“
- zavedení tzv. „4. stěny“ (tvařme se, že divák neexistuje)

HENRY BECQUE

(1837 – 1899)

Vrchol naturalistického dramatu:
5 dramat a 1 libreto

- *Krkavci* (1882 uvedeno v Comédie-Française)
  - naturalismus v Paříži přijat
  - herectví ještě nenaturalistické
  - inscenace nezdařilá
- *Pařížanka* (1885 v Théâtre de la Renaissance)

GERHART HAUPTMANN

(1862 – 1946)

- německý dramatik
- zpočátku ovlivněn naturalismem:
  - *Před východem slunce*
  - *Forman Henčl*
  - *Tkalci*
- později prvky symbolismu a novoromantismu:
  - *Hanička*
  - *Potopený zvon*

